

Громаченко К. Ю., к.с.-г.н., доцент, Вознюк Н. М., к.с.-г.н., доцент
(Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В БАСЕЙНІ РІЧКИ ТЕРЕСВА

Гірська природа особливо вразлива до різних форм господарського впливу, тому планування інфраструктурних елементів туристичної галузі повинно враховувати не тільки розвиток галузі, а і збереження природного середовища. Туризм в басейні р. Тересва Тячівського району розвивається швидкими темпами та у різних його видах завдяки високому рекреаційно-туристичному потенціалу території. Встановлено, що найбільшого розвитку тут досягли такі види туризму, як спелеологічний, гірсько-пішохідний, гірськолижний, кінний, історико-культурний.

Визначено, що основними негативними наслідками впливу на довкілля туристських дестинацій в басейні р. Тересва є зміна первинних ландшафтів, забруднення поверхневих вод, забруднення атмосферного повітря від автомобільних, залізничних перевезень, екологічно небезпечне поводження з відходами.

Ключові слова: екологічні аспекти; розвиток туризму; рекреаційно-туристичний потенціал; SWOT-аналіз; басейн річки.

Вступ. Гірська природа особливо вразлива до різних форм господарського впливу. Її екосистеми важко і повільно відновлюються, тому дуже важливим є таке планування інфраструктурних елементів туристичної галузі, яке б узгодило розвиток галузі і збереження природного середовища. Особливо це питання гостро стоїть на Закарпатті, адже добрий екологічний стан і є одним з рекреаційних ресурсів цього регіону.

Не є винятком і Тячівський район, який за своїми фізико-географічними, кліматичними, природно-ресурсними та соціально-економічними умовами відноситься до територій, найбільш сприятливих для розвитку туризму та рекреації. Визначальними чинниками при цьому виступають – наявність гірської системи Східних (Українських) Карпат, комфортні кліматичні умови Хустської улоговини, унікальні і різноманітні бальнеологічні ресурси, багатство флори і фау-

ни, розвинута мережа транспортного сполучення, велика кількість історичних пам'яток культури та архітектури.

Однак необхідно зазначити, що при дослідженні впливу розвитку туризму на екологічний стан гірських територій важливим є ба-сейновий підхід.

Аналіз останніх досліджень. За останні роки туристично-рекреаційна галузь на Закарпатті має позитивну динаміку. Достатньо зауважити, що у період з 2017 по 2019 роки кількість туристів, які відвідали Закарпаття, збільшилася на 8,2% (у 2017 р. цей показник склав – 316,2 тис. осіб, у 2019 р. – 342,2 тис. осіб). Відповідно збільшився й обсяг наданих туристичних послуг за аналогічний період [1]. Відзначимо, що туристичний ринок послуг перебуває на стадії становлення. Основною передумовою його розвитку виступають такі показники туристично-рекреаційного потенціалу, як географічне положення, наявний туристичний потенціал, конкурентоспроможність туристичних послуг, економічна ситуація [2].

Проблеми розвитку туристично-рекреаційного потенціалу всієї Закарпатської області досить часто обговорюються вітчизняними вченими, серед яких доцільно виділити В. Мусаткіну, В. Мікловду, В. Кифяка, М. Пітюлича, Ю. Мигалину, В. Бондара. Про природно-ресурсний потенціал як чинник економічного розвитку регіонального ринку туристичних послуг Закарпаття докладно висвітлено у праці Н. Василюхи [2].

Проте є недостатньо публікацій щодо визначення екологічного аспекту саме рекреаційної діяльності. Серед невирішених питань важливим залишається розгляд екологічних наслідків від здійснення туристичної діяльності в басейнах річок Закарпаття.

Постановка завдання. Метою роботи було визначення основних показників розвитку туризму в басейні р. Тересва Тячівського району Закарпатської області як чинника екологічних змін довкілля, а також виявлення основних екологічних проблем розвитку туристичної інфраструктури.

Досягнення поставленої мети дослідження обумовило потребу вирішення наступних завдань:

- дослідити основні показники рекреаційно-туристичний потенціалу регіону дослідження;
- за допомогою SWOT-аналізу оцінити природно-ресурсний, рекреаційно-туристичний потенціали та стан навколишнього природного середовища басейну р. Тересва;
- визначити основні види туризму, що розвиваються в басейні р. Тересва;

- з'ясувати негативні чинники впливу на навколишнє природне середовище в результаті туристичної діяльності.

Методика дослідження. Особливість джерел формування та ресурсного забезпечення туристичного продукту обумовили появу таких специфічних об'єктів пропозиції, як дестинація – місця (місцевості), привабливі для туристів як готовий туристичний продукт (туристські центри і напрями, конкретні міста і села тощо), природні та антропогенні ресурси, засоби розміщення, заклади харчування, заклади розваг тощо.

Дестинація – це географічна територія, що має певні межі, що може залучати й задовольняти потреби досить широкої групи туристів. Туристська дестинація містить у собі найбільш важливі й вирішальні елементи туризму, необхідні для туристів [3].

Одним із методів проведення діагностики розвитку туристично-рекреаційного потенціалу території є SWOT-аналіз. Загальна методика проведення SWOT-аналізу досить широко висвітлена багатьма науковцями, такими як Г. Семенов, М. Клименко, О. Ярошевська, Л. Шкуліпа, М. Пивоваров, А. Шаповалов, М. Згуровський, К. Перевезра та ін.

Важливою передумовою планування туристичної галузі в регіональному масштабі є оцінка рекреаційно-туристичних ресурсів території. Науковці виділяють декілька підходів до вивчення рекреаційного потенціалу території. Так, Н. Мироненко, І. Твердохлебов рекомендують комплексну рекреаційну оцінку природних і культурно-історичних ресурсів [3]. Суспільно-географічні дослідження рекреаційної діяльності в Україні проводили такі вчені, як О. Бейдик, Ф. Заставний, С. Кузик, Н. Мироненко, В. Руденко, І. Смаль, І. Твердохлебов, О. Шаблій та ін. [4–7].

Результати досліджень. Для того, щоб територія була дестинацією, необхідне виконання наступних умов: наявність на цій території місць розміщення, харчування, розваг (повинен бути певний рівень якості послуг) і високорозвиненої транспортної системи; наявність визначних пам'яток, що цікавлять туристів (наявність фактора привабливості є одним з головних факторів конкуренції між дестинаціями, отже, повинна бути певна родзинка для залучення туриста на територію дестинації); наявність інформаційних і комунікаційних систем, тому що це необхідний інструмент інформування туристського ринку про дестинації [3]. Виходячи з цього, нами були виділені та згруповані передумови формування рекреаційно-туристичного комплексу Тячівського району [8–10]. До них належать:

- географічні – вигідне географічне положення (область є «воротами» України у Західну Європу) створює їй певні переваги для прискореної інтеграції в європейські структури, єдина область України, яка межує з чотирма центральноєвропейськими державами;
- історичні – своєрідність краю, де збереглась висока культура господарювання, традиції і навички місцевого населення;
- економічні – позитивні структурні зрушення служать вагомою передумовою для поступового економічного зростання;
- транспортні – розвинута мережа автомобільних доріг та залізниць з урахуванням зручного географічного положення може принести реальну вигоду області;
- природні – наявність унікальних природних ресурсів: мінеральних вод, лісів, значних запасів підземних і поверхневих вод, інших корисних копалин індустріального значення, ландшафтно-кліматичних зон;
- рекреаційні – область володіє потужним природним потенціалом для санаторно-курортного лікування та оздоровлення людей, який може перетворити рекреаційну сферу в одну з провідних галузей економіки області;
- екологічні – порівняно низький рівень антропогенного забруднення довкілля та виняткова екологічна роль Карпат на континенті сприяють позитивному іміджу області.

Нами був проведений SWOT-аналіз Тячівського району за такими показниками як природно-ресурсний потенціал, рекреаційно-туристичний потенціал та стан навколишнього природного середовища (табл. 1).

На підставі здійсненого SWOT-аналізу до основних конкурентних переваг розвитку району можна віднести:

- вигідне географічне положення району;
- наявність унікальних природних та рекреаційних ресурсів;
- високу культуру господарювання, традиції та навички місцевого населення;
- високий рівень людського розвитку;
- високу інвестиційну привабливість регіону;
- порівняно низький рівень антропогенного навантаження.

Поряд з існуванням зазначених переваг, суттєвий вплив на економічні, соціальні та екологічні процеси мають наступні обмеження:

- територіальні диспропорції в розвитку і забезпеченості ресурсами;
- складні умови проживання та господарської діяльності у гірській місцевості;

- високий ризик виникнення небезпечних природних стихійних явищ;
- низька енергозабезпеченість району.

Таблиця

Результати SWOT-аналізу у розрізі потенціалів Тячівського району

Природно-ресурсний потенціал	
Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - значна наявність рідкісних мінеральних сировинних ресурсів; - високі запаси лісових ресурсів; - високий рекреаційний потенціал району; - значні запаси мінеральних джерел з лікувальними властивостями; - сприятливі умови для розвитку гідроенергетичного потенціалу; - наявність різних ландшафтно-кліматичних зон; - багата флора і фауна, в т.ч. наявність видів, занесених у Червону книгу та взятих під захист. 	<ul style="list-style-type: none"> - малоземелля; - практична відсутність власних енергетичних ресурсів; - нераціональне використання природних ресурсів; - недостатній контроль за використанням природних ресурсів (несанкціоноване вирубування лісів, використання кар'єрів, мисливство, рибальство)
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - раціональне використання мінерально-сировинної бази району та розвиток виробництва на нових родовищах корисних копалин; - використання гідроресурсів та вітру в енергетичних цілях; - відтворення лісових ресурсів більш цінними породами дерев; - відтворення садівництва на сільськогосподарських угіддях; - залучення інвестицій у розвідку та розробку родовищ корисних копалин; - розширення рекреаційно-туристичної сфери з урахуванням природно-ресурсного потенціалу району 	<ul style="list-style-type: none"> - нестабільність законодавчої та нормативно-правової бази, особливо у частині ліцензування використання мінерально-сировинних ресурсів; - необґрунтоване використання і відтворення лісових ресурсів; - руйнування природних ресурсів внаслідок настання стихійних лих
Рекреаційно-туристичний потенціал	
Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - багаті природно-рекреаційні ресурси району: лікувальні мінеральні води, лісові, ландшафтні, гідрологічні, спелеоресурси, об'єкти природного заповідного фонду; - сприятливе географічне розташування району для залучення іноземних туристів; 	<ul style="list-style-type: none"> - часткова відсутність затверджених в установленому порядку природних територій рекреаційного призначення, генеральних планів їх забудови і механізму освоєння територій; - низький рівень інфраструктури в рекреаційно-туристичних зонах;

продовження таблиці

<ul style="list-style-type: none"> - позитивна динаміка розбудови матеріально-технічної туристично-рекреаційної бази (в т.ч. сучасного рівня); - багата історично-культурна спадщина; - наявність унікальних туристично-рекреаційних продуктів (в т.ч. національні традиції та промисли, фестивалі); - розвиток в сільській місцевості зеленого туризму; - географічне розміщення ландшафтів по горизонтах до рівня моря 	<ul style="list-style-type: none"> - недосконала структура сезонних видів туризму; - недостатність інформаційно-рекламного забезпечення рекреаційного комплексу; - нестача інформаційних центрів та центрів просування туристичних послуг; - недостатність висококваліфікованих кадрів у закладах рекреаційно-туристичної сфери; - невідповідність сільських жителів до прийому туристів; - незначна кількість місць підвищеної комфортності для обслуговування туристів
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - вдосконалення на вищому рівні законодавства щодо розвитку курортів, рекреаційних територій та туризму; - розширення мережі туристичних офісів, в т.ч. за кордоном; - розробка та реалізація районної програми розвитку туризму та рекреації; - зростання інвестиційних пропозицій щодо розбудови туристично-рекреаційних комплексів; - потенційні низькозатратні можливості створення робочих місць в туризмі; - розвиток окремих напрямків туристично-рекреаційної сфери (гірськолижний, сільський тощо) 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатня нормативно-правова база для розвитку сільського туризму; - погіршення екологічної ситуації, в т.ч. внаслідок впливу техногенних факторів; - висока конкуренція з боку сусідніх районів; - зменшення іноземних інвестиційних пропозицій
Стан навколишнього природного середовища та рівень природно-техногенної безпеки	
Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - унікальне природне середовище; - наявність недоторканих екологічних систем; - якісні поверхневі і підземні води; - порівняно велика територія заповідників; - незабруднене навколишнє середовище та відносно стабільна екологічна ситуація; - ведення дослідження навколишнього середовища; 	<ul style="list-style-type: none"> - недосконалість системи моніторингу за станом довкілля; - забруднення поверхневих вод внаслідок скидання неочищених стоків у водойми, що пов'язано з частковим виходом з ладу та фізичним і моральним зносом водопровідно-каналізаційних систем; незначними асигнуваннями для їх утримання, ремонту та реконструкції;

продовження таблиці

<ul style="list-style-type: none"> - посилення уваги з боку районних органів державної влади та місцевого самоврядування до екологічних проблем, поступове впровадження екологічного принципу в систему стратегічного планування та практику оперативного управління; - наявність державних та районних цільових природоохоронних програм, у т.ч. протипаводкових; - використання можливостей прикордонного співробітництва щодо вирішення спільних екологічних проблем 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатній санітарний стан водоохоронних зон та прибережних смуг водних об'єктів, порушення природоохоронного режиму використання земель водного фонду (розорювання берегів, несанкціоноване видобування піску та гравію, влаштування стихійних сміттєзвалищ тощо); - відсутність переробки та утилізації відходів побутового призначення; - наявність проблеми переробки відходів гальваніки; - збільшення викидів шкідливих речовин в атмосферу пересувними джерелами забруднення; - значні обсяги еродованих та ерозійно небезпечних земель; - порушення природного балансу за рахунок нераціональної вирубки лісів; - недосконалість системи обліку, збереження та відтворення рідкісних видів флори і фауни; - недостатній рівень екологічної культури господарюючих суб'єктів та населення
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - активізація розвитку екологічно спрямованого підприємництва, зокрема, в сфері комплексного використання ресурсів, переробки та утилізації відходів, альтернативної енергетики, зеленого туризму тощо; - застосування енерго-, ресурсо- та природозберігаючих технологій та впровадження екологічних підходів у лісо-, земле- та водокористуванні; - рекультивация та відновлення природних ландшафтів; - поглиблення зв'язків між владними структурами та науковими установами в галузі екологічної безпеки та природокористування; - поглиблення прикордонного співробітництва щодо вирішення спільних екологічних проблем 	<ul style="list-style-type: none"> - сейсмічність території, екологічно небезпечні екзогенні та ендегенні процеси (паводки, зсуви, селі, ерозії); - наявність потенційно небезпечних газогонів; - непередбачені викиди шкідливих речовин в р. Тиса з боку Румунії (важкі метали); - розходження національних законодавств різних країн у сфері охорони навколишнього середовища; - невиконання міжнародних зобов'язань, міждержавних угод у сфері охорони навколишнього середовища українськими та зарубіжними суб'єктами; - хронічне недофінансування державних, галузевих та регіональних екологічних програм, в т.ч. протипаводкових та протизсувних

З метою встановлення впливу розвитку туризму на екологічний стан басейну р. Тересва нами проаналізовано найбільш поширені тут його види [10–12]. Так, Тячівській район Закарпатської області може запропонувати туристам *гірськолижний* відпочинок, що не так давно почав тут формуватися і перебуває на сьогодні на стадії розвитку, налічує лише 2 витяги у с. Калини та Усть-Чорна.

Спелеотуризм в басейні р. Тересва розвивається в межах Угольського масиву, де є біля 30 карстових порожнин, входи до яких знаходяться досить високо (100–300 м) над рівнем долини. Це печери біля сіл Мала та Велика Уголька, а також печери урочища Черлений Камінь, що неподалік від села Нересниця.

Найбільш поширеним видом туризму в цьому регіоні залишається *гірсько-пішохідний туризм*. На території всього Закарпаття впродовж 2018 року промаркували 98,3 кілометра туристичних маршрутів.

У 2019 році продовжили оновлення маркування Закарпатського туристичного шляху в ділянках полонини Боржава, Вододільного хребта, масивів Чорногора та Мармароси, а також розробили продовження туристичного маршруту «Шлях Пінти».

Нами був визначений перелік туристичних гірсько-пішохідних маршрутів, що проходять територією басейна річки Тересва, це:

1. Закарпатський туристичний шлях (ЗТШ) (Рахівська і Тячівська ділянки);
2. Ділянка ЗТШ: Колочава – Кваси (полонина Красна – хребет Свидовець);
3. Туристичні маршрути стежками легендарної оборонної системи «Лінія Арпада»;
4. Маршрут «Архітектурної цінності»: Церква св. Миколая Чудотворця – пам'ятка архітектури у готичному стилі;
5. Маршрут «Культурної цінності»: свято «Весняний полонинський хід»;
6. Маршрут «Природна цінність»: Карстовий міст та печера «Дружба» у с. Мала Уголька;
7. Екотуристичний маршрут «Буковими пралісами Малої Угольки»: карстова печера «Дружба» – початок букового пралісу – Підніжжя урочища Гребінь (Середній Камінь) – урочище Гребінь – урочище «Чурь» – Карстовий міст – Буковий праліс.

Також на території Тячівського району за останні роки стрімко почав розвиватися *велотуризм* і вже існує декілька велосипедних маршрутів, серед яких найбільшою популярністю користуються такі,

як: веломаршрут «Бедевля – урочище Полонинка»; веломаршрут старими перевалами; веломаршрут «Морське око».

Історико-культурний туризм в басейні р. Тересва розвивається на базі трьох осередків: Етнографічний музей, Регіональний музей етнографії сіл пониззя річки Тересва, Історико-краєзнавчий народний музей «Сріберна земля» [12].

Попри очевидний позитивний ефект для економіки району, інтенсивний розвиток туризму привносить низку негативних впливів на стан навколишнього середовища.

Екологічні аспекти розвитку туристичної галузі важливо розглядати на територіях, де туризм розвивається швидкими темпами. А проаналізувавши вищенаведені показники, можна зробити висновок, що туризм у Карпатському регіоні, розвивається саме так. Щороку зростає потік туристів, розбудовується готельно-відпочинкова інфраструктура, організовуються культурно-масові акції.

Екологічний стан туристських DESTИНАЦІЙ впливає на систему туризму, оскільки туристична галузь сильніше ніж всі інші галузі економіки залежить від цілісності оточуючого середовища. Розвиток туристичної галузі призводить до високої концентрації туристів та вимагає відповідної інфраструктури.

Нами виділено ряд позитивних та негативних сторін розвитку туризму в басейні р. Тересва. Так, позитивно туризм впливає на збереження й розвиток культурного потенціалу, сприяє гармонізації відносин між різними країнами та народами. Позитивний вплив включає охорону і реставрацію пам'яток природи, історії, культури, створення національних парків і заповідників, збереження лісів, захист рослинного і тваринного світу.

Негативні аспекти впливу масового туризму на навколишнє середовище і туристські ресурси в цілому були відзначені ще в 1970-х рр. у зарубіжних дослідженнях. Сьогодні антропогенний вплив на екосистеми характерний у всіх секторах туристичної індустрії і видах туризму та спостерігається в переважній більшості туристичних районів. І Закарпатський регіон не є виключенням [13, 14]. Серед негативних наслідків можна виділити вплив на: якість води в річках, озерах, морях; якість повітря, зростання викидів шкідливих речовин транспортними засобами; самовільне розміщення тимчасових баз відпочинку; забруднення відходами; самовільне розпалювання вогнищ.

Основними негативними наслідками туристських DESTИНАЦІЙ для довкілля в басейні р. Тересва є:

- зміна первинних ландшафтів – знищення значних лісових масивів при будівництві туристичної інфраструктури. Ці землі вилучені з загальної площі земель традиційного природокористування;
- забруднення поверхневих вод – в результаті функціонування об'єктів туристичної інфраструктури відбувається інтенсивне використання водних ресурсів та їх забруднення. Проблемаю залишається відвід стоків з малих готелів та сільських садиб, адже в більшості туристських дестинацій відсутні централізовані системи водовідведення;
- забруднення атмосферного повітря від автомобільних, залізничних перевезень;
- поведження з відходами – в туристських дестинаціях наявні сміттєзвалища Тячівського району перезавантажені через збільшені обсяги побутових відходів з туристичних дестинацій.

Висновки. Отже, проведене дослідження дає підстави стверджувати, що розвиток туристичної галузі в Закарпатті має як позитивні, так і негативні аспекти. За результатами проведеного SWOT-аналізу у розрізі потенціалів Тячівського району виявлені як сильні, так і слабкі сторони, переваги і загрози розвитку туризму. Враховуючи всі вищеперелічені негативні наслідки впливу розвитку туризму на екологічний стан басейну р. Тересва, необхідним є розробка та впровадження природоохоронних заходів, спрямованих на їх мінімізацію та усунення.

1. Про підсумки роботи туристичної галузі Закарпатської області у 2017 році та пріоритетні напрями 2018 року. URL: <http://www.carpathia.gov.ua> (дата звернення: 20.03.2020). **2.** Василюха Н. В. Природно-ресурсний потенціал як чинник економічного розвитку регіонального ринку туристичних послуг Закарпаття. *Вісник ДІТБ*. 2010. №14. С. 173–179. **3.** Семенов В. Ф., Герасименко В. Г., Горбань Г. П., Богадьорова Л. М. Управління регіональним розвитком туризму : навчальний посібник. Одеса: Одеський державний економічний університет, 2011. 225 с. URL: https://tourlib.net/books_ukr/semenov.htm (дата звернення: 20.03.2020). **4.** Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія. К. : ВПЦ «Київський університет», 2001. 395 с. **5.** Кузик С. П. Географія туризму : навчальний посібник. К. : Знання, 2011. 271 с. **6.** Мироненко Н. С., Твердохлебов І. Т. Рекреационная география. М. : МГУ, 1981. 208 с. **7.** Рожко І. М. Передумови та перспективи розвитку туризму у межах карпатського високогір'я Гуцульщини. *Екологічні передумови розвитку рекреації на Гуцульщині* : тези доп. наук.-прак. конф. Яремче, 1996. С. 78–80.

8. Закарпаття 2011 : статистичний щорічник. У. : Головне управління статистики в Закарпатській області, 2012. 496 с. **9.** Екологічний паспорт закарпатської області за 2018 рік. URL: <https://mepr.gov.ua/news/33529.html>. (дата звернення: 20.03.2020). **10.** Тячівський район: URL: <https://www.karpaty.info/ua/uk/zk/tc/> (дата звернення: 20.03.2020). **11.** Активний відпочинок. Тячівський район. URL: <http://tt.org.ua/ua/recreation/aktivnij.html>. (дата звернення: 20.03.2020). **12.** Інформаційний центр з питань культури та мистецтва. URL: <http://mincult.kmu.gov.ua/>. (дата звернення: 20.03.2020). **13.** Коробейникова Я. С. Екологічні проблеми територій туристичних дестинацій. *Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування* : науково-технічний журнал. 2013. № 1 (7). С. 91–94. **14.** Закарпаття – санаторії та туризм : статистичний щорічник. Ужгород : Головне управління статистики, 2011. 100 с. **15.** Кочіш Ю. Ч., Патлякевич О. Г. Реалізація туристично-рекреаційного потенціалу Закарпаття як один з основних напрямків розвитку економіки області. URL: <http://www.nbu.gov.ua/portal/> (дата звернення: 20.03.2020).

REFERENCES:

1. Pro pidsumky roboty turystychnoi haluzi Zakarpatskoi oblasti u 2017 rotsi ta priorytetni napriamy 2018 roku. URL: <http://www.carpathia.gov.ua> (data zvernennia: 20.03.2020). **2.** Vasylykha N. V. Pryrodno-resursnyi potentsial yak chynnyk ekonomichnoho rozvytku rehionalnoho rynku turystychnykh posluh Zakarpattia. *Visnyk DITB*. 2010. № 14. S.173–179. **3.** Semenov V. F., Herasymenko V. H., Horban H. P., Bohadorova L. M. Upravlinnia rehionalnym rozvytkom turyzmu : navchalnyi posibnyk. Odesa: Odeskyi derzhavnyi ekonomichnyi universytet, 2011. 225 s. URL: https://tourlib.net/books_ukr/semenov.htm (data zvernennia: 20.03.2020). **4.** Beidyk O. O. Rekreatsiino-turystski resursy Ukrainy: Metodolohiia ta metodyka analizu, terminolohiia, raionuvannia : monohrafiia. K. : VPTs «Kyivskiy universytet», 2001. 395 s. **5.** Kuzyk S. P. Heohrafiia turyzmu : navchalnyi posibnyk. K. : Znannia, 2011. 271 s. **6.** Myronenko N. S., Tverdokhlebov Y. T. Rekreatsyonnaia heohrafiia. M. : MHU, 1981. 208 s. **7.** Rozhko I. M. Peredumovy ta perspektyvy rozvytku turyzmu u mezhakh karpatskoho vysokohiria Hutsulshchyny. *Ekolohichni peredumovy rozvytku rekreatsii na Hutsulshchyni* : tezy dop. nauk.-prak. konf. Yaremche, 1996. S. 78–80. **8.** Zakarpattia 2011 : statystychnyi shchorichnyk. U. : Holovne upravlinnia statystyky v Zakarpatskii oblasti, 2012. 496 s. **9.** Ekolohichnyi pasport zakarpatskoi oblasti za 2018 rik. URL: <https://mepr.gov.ua/news/33529.html> (data zvernennia: 20.03.2020). **10.** Tiachivskiy raion: URL: <https://www.karpaty.info/ua/uk/zk/tc/> (data zvernennia: 20.03.2020). **11.** Aktyvnyi vidpochynok. Tiachivskiy raion. URL: <http://tt.org.ua/ua/recreation/aktivnij.html>. (data zvernennia: 20.03.2020). **12.** Informatsiyni tsentr z pytan kultury ta mystetstva. URL: <http://mincult.kmu.gov.ua/>. (data zvernennia: 20.03.2020). **13.** Korobeinykova Ya. S.

Ekolohichni problemy terytorii turystychnykh destynatsii. *Ekolohichna bezpeka ta zbalansovane resursokorystuvannia* : naukovo-tekhnicnyi zhurnal. 2013. № 1 (7). S. 91–94. **14.** Zakarpattia – sanatorii ta turyzm : statystychnyi shchorichnyk. Uzhhorod : Holovne upravlinnia statystyky, 2011. 100 s. **15.** Kochish Yu. Ch., Patliakevych O. H. Realizatsiia turystychno-rekreatsiinoho potentsialu Zakarpattia yak odyń z osnovnykh napriamkiv rozvytku ekonomiky oblasti. URL: <http://www.nbu.gov.ua/portal/> (data zvernennia: 20.03.2020).

Gromachenko K. Y., Candidate of Agricultural Sciences (Ph.D.), Associate Professor, Vozniuk N. M., Candidate of Agricultural Sciences (Ph.D.), Associate Professor (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne)

ECOLOGICAL ASPECTS OF TOURISM DEVELOPMENT IN THE TERESVA RIVER BASIN

Mountain nature is particularly vulnerable to various forms of economic influence. Therefore, the planning of infrastructural elements of the tourism industry should take into account not only the development of the industry, but also the preservation of the natural environment. This issue is especially acute in Transcarpathia, because good ecological status is one of the recreational resources of this region. However, it should be noted that when studying the impact of tourism development on the ecological condition of mountainous areas, the basin approach is important. It is established that tourism in the basin of the Teresva River of Tyachiv district is developing rapidly and in its various forms due to the high recreational and tourist potential of the territory. It is established that the greatest development here has been achieved by such types of tourism as: speleological, mountain-hiking, skiing, horseback riding, historical and cultural. Despite the obvious positive effect on the district's economy, the intensive development of tourism has a number of negative effects on the environment.

With the help of SWOT-analysis the natural-resource, recreational-tourist potentials and the state of the natural environment of the Teresva river basin were assessed. Despite the obvious positive effect on the economy of the district, the intensive development of tourism has a number of negative effects on the environment. It is determined that the main negative consequences of the impact on the environment of tourist destinations in the basin of the Teresva River are the change

of primary landscapes, surface water pollution, air pollution from road, rail transport, environmentally hazardous waste management. Given the above negative consequences of the development of tourism on the ecological condition of the Teresva river basin, it is necessary to develop and implement environmental measures aimed at minimizing and eliminating them.

Keywords: ecological aspects; tourism development; recreational and tourist potential; SWOT-analysis; river basin.

Громаченко Е. Ю., к.с.-х.н., доцент, Вознюк Н. Н., к.с.-х.н., доцент
(Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно)

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В БАСЕЙНЕ РЕКИ ТЕРЕСВА

Горная природа особенно уязвима к различным формам хозяйственного воздействия и туризм не является исключением. Туризм в бассейне реки Тересва Тячевского района развивается быстрыми темпами и в разных его видах благодаря высокому рекреационно-туристическому потенциалу территории. Установлено, что наибольшего развития здесь достигли такие вида туризма, как спелеологический, горно-пешеходный, горнолыжный, конный, историко-культурный.

Определено, что основными воздействиями на окружающую среду туристических дестинаций в бассейне реки Тересва являются изменения первичных ландшафтов, загрязнение поверхностных вод, атмосферного воздуха от автомобильных, железнодорожных перевозок, экологически опасное обращение с отходами.

Ключевые слова: экологические аспекты; развитие туризма; рекреационно-туристический потенциал; SWOT-анализ; бассейн реки.
